

الله

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (سلام الله عليها) شهرستان بندر ترکمن

مقاله سطح دو (کارشناسی)

عنوان

نقش امید در بنیان خانواده از منظر اسلام

پژوهشگر

زهرا حدادی خراسانی

۱۳۹۹

چکیده:

این مطالعه با هدف بررسی نقش امید در بنیان خانواده از منظر اسلام انجام و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که امید چه نقشی در بنیان خانواده دارد. تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و روش بکار رفته در این مطالعه اسنادی است داده ها متناسب با اهداف و سوالات تحقیق با استفاده از ابزار فیش جمع آوری و در تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. از مهمترین نتایج این مطالعه می توان به تاثیر امید در بین افراد خانواده و جامعه اشاره نمود. در بسیاری از زندگی ها با وجود مشکلات بسیار طاقت فرسا، زن و مرد با امید و پشتکار به تلاش و مقابله با مشکلات می پردازند که شیرینی زندگیشان را دو چندان می کند. این ثمره امید داشتن و صمیمیت زوجین است که با وجود آن سایه مشکلات به چشم نمی آید.

کلید واژه: امید، خانواده، اسلام، آیات

امید، حالتی نفسانی است که در آن، انسان با اموری که هم اکنون وجود ندارد، ولی انتظار وجود آنها را دارد؛ نوعی دلبستگی و تعلق خاطر پیدا می کند. امیدواری یک مقوله سه جزئی شناختی، عاطفی و حرکتی است. انسان امیدوار انسان سرزنده، پویا، پرتحرک و شادابی است که در جهت دستیابی به امیدهای خود حرکت می کند. انسان با امید به این که تلاش او ثمر بخش است، فعالیت می کند و اگر امید نبود انسان به هیچ اقدامی دست نمی زد.

حال به نقش امید در خانواده می پردازیم خانواده به عنوان اصلی ترین جزء تشکیل دهنده اجتماع از اهمیت بالایی در میان اندیشمندان برخوردار است. در اسلام نیز نگاه به خانواده همراه با تقدس و احترام است. دلیل توجه به این کوچکترین رکن اجتماع نقش و تاثیر گذاری آن در جامعه است. سلامت خانواده باعث سلامت افراد و در نتیجه جامعه می شود. اولین گام در سلامت خانواده و استفاده از کارکردهای آن در زمینه های عاطفی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، و... وجود محیط آرام و بدون درگیری است. از این رو بیشترین تلاش مسئولان و اندیشمندان بر آن است که بتوانند راهکارهایی را بیابند تا محیط خانواده را به کانون محبت و صمیمیت تبدیل کنند. ولی با وجود آمار های طلاق در جامعه و اختلاف در بین خانواده ها می بینیم گفت راهکارهای موجود کافی نبوده و لازم است تلاش بیشتری در این زمینه صورت گیرد تا با کاربردی کردن آنها بنیان خانواده استحکام بیشتری پیدا کند. آنچه از دین اسلام بر می آید اخلاق یکی از گزینه های مطرح در این زمینه است. امید یکی از مهمترین آموزه های اخلاقی در بین خانواده می باشد، امید راهگشا موثر در سازگاری اعضای خانواده باهم بوده و به دلیل اینکه از درون، انسان را به همراهی و چشم پوشی از مشکلات و کمبود ها فرا می خواند و ضمانت اجرایی درونی و اعتقادی نیز دارد. گزینه مناسبی در استحکام بنیان خانواده می باشد امید در سلامت روانی انسان نقش مهمی بر عهده دارد. امید، به زندگی معنا می بخشد و هنگام هجوم مشکلات، رنج ها و مصائب از فرو پاشی روانی انسان جلوگیری می کند. البته می توان گفت مطالعات زیادی در زمینه استحکام خانواده و حتی امید شده است از جمله: مهدی حسینی (۱۳۸۹) در کتاب خود با عنوان نقش امیدواری از منظر اسلام، آثار امید واری را تقسیم بندی کرده اند: رهایی از بن بست

رسیدن و افزایش انرژی درونی و کاهش اضطراب و ترس. علی نیستانی(۱۳۸۶) در تالیف خود تحت عنوان امید در اسلام، راه هایی را که دین مبین اسلام جهت ایجاد امید در انسان مومن بکار می گیرد، بیان کرده است. او پایه های فکری و عقیدتی امید در اسلام پرداخته است که چگونه این ارکان در وجود انسان تقویت شده و فکر و عقیده او از مکتب وحی در رابطه با امید سیراب می گردد.

بنابر آنچه گفته شد ضرورت این مطالعه زمانی روشن می شود که توجه امید از مسائل مهم و اساسی در هم بستگی و اتحاد در خانواده می باشد. و با توجه به مطالعات فراوان در این زمینه هنوز هم برخی مخاطبان خود را به اقناع نمی رسانند.

بنابراین این مطالعه در صدد بررسی نقش امید در استحکام خانواده صورت گرفته تا به این سوالات پاسخ دهد که امید چیست چه راهکارهای برای به وجود آمدن امید در خانواده وجود دارد و آیا امید نقش بسزایی در تحکیم بنیان خانواده دارد؟

ب) اقتصاد جامعه

از دیگر عوامل خارجی موثر در روابط خانواده، اقتصاد کلان در جامعه است. از آنجا که میزان درآمد خانواده و رفا نسبی مردم، متأثر از اقتصاد عمومی است. همه شئون خانواده‌ها تحت تاثیر این جریان خواهد بود.

اقتصاد ضعیف، خانواده های فقیر در پی دارد و روابط در خانواده فقیر با خانواده ثروتمند متفاوت است. در خانواده های فقیر تلاش پدر به تنهایی جواب گو نیست و مادر هم مجبور به کار در خارج از منزل است و گاه فرزندان نیز وارد بازار کار می شوند. این تلاش همگانی، اگر همراه با فرهنگ اشتغال جمعی نباشد و مادران و پدران نسبت به تنظیم روابط عاطفی با یکدیگر و فرزندان توجه نداشته باشند و در صدد جبران برنمایند، در فرهنگ روابط اعضا تاثیر منفی خواهد گذاشت و موجب ایجاد فاصله و تنهایی می گردد.

این نکته از مسائل مهم مورد ابتدای مادران شاغل در سراسر جهان است، زیرا اشتغال مادران و جدایی آنان از کودکان در سنین مختلف، از عواملی است که بر زمان های مختلف دوران کودکی و تعادل رفتاری وی موثر می باشد. (همان، ص ۱۷۲)

عوامل درون خانوادگی

عوامل درون خانوادگی در تحکیم روابط در بین خانواده بسیار متعدد است. چنان که بطور مبسوط خواهد آمد.

تفکیک امور حقوقی و اخلاقی در خانواده، بسیار مشکل است. زیرا همه رفتارها و برخورد ها در روابط اعضا نقش دارد، خانواده، حقوقی ترین و احساس ترین فضای اجتماعی است. (همان، ص ۱۷۴)

الف) مسأله سرپرستی خانواده

از نظر حقوقی وقتی خانواده بعنوان کوچکترین واحد اجتماع تشکیل شد سرپرست می خواهد. اصول از نظر اسلام هر اجتماعی که تشکیل می شود به سرپرست نیاز دارد. از آنجا که سلامت زندگی اجتماعی منوط به سلامت محیط خانواده است اسلام عنایت خاصی دارد که بنیان خانواده درست پی ریزی شود و دوام پیدا کند. بدین لحاظ برای خانواده سرپرست تعیین کرده است. (جوادی آملی، ۱۳۶۹، ص ۳۶۷)

خداوند متعال می فرماید: «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ» (نساء، آیه ۳۴) با نسبت دادن قواست به مردان، فصل حقوقی وسیعی را در کانون خانواده می گشاید و تکلیف سنگینی بر دوش مردان می گذارد.

ب) تثبیت نقش ها

خانواده، جامعه کوچکی است که نیاز مند مدیریت است. بهترین نمود مدیریت در تثبیت نقش هاست. زن و مرد مسلمان در سایه ازدواج، پیمان وحدت بسته اند و دست بیعت بر ایجاد محیطی سرشار از تفاهم و رشد داده اند. آن بنیان گذار یک خانواده و یک نسل انسانی هستند. و همکاری و کمک به یکدیگر در خانواده، به معنای تزلزل یا جا به جایی نقش ها نیست و اختلاف سلیقه هم امری پذیرفته است. در خانواده قرآنی پدر سالاری مادر سالاری یا فرزند سالاری معنا ندارد. همه تابع حق و عدالت اند. (جوادی آملی، ص ۳۶۹)

ج) امید متقابل زوجین و تحکیم خانواده

باتوجه به اینکه انسان ها دارای روحیات و رفتارهای متفاوتی هستند در تعامل یا یکدیگر نیز اختلاف نظر خواهند داشت. با در نظر گرفتن این نکته و اینکه زن و مرد علاوه بر تفاوت های جسمی و فیزیولوژی دارای تفاوت های روحی و عاطفی هستند، طبیعتاً "در زندگی مشترک ب اختلافاتی بر می خورند. ولی زن و مردی در زندگی موفق هستند که امید به زندگانی داشته و این مشکلات کوچک آنها را از هم جدا و ناامید نکند. (امینی، ۱۳۸۷، ص ۱۰۲)

خانواده ای که در آن تمامی اعضای خانواده نقش هود را به خوبی ایفا می کنند و به صبر و امیدواری آراسته اند در را رسیدن به کمال تعالی پیشتاز هستند و در این میان نقش مادر که مظهر مهر، عطوفت، مهربانی و پاکی است می تواند در تحکیم بنیان خانواده نقش مهمی داشته و امید در زندگی را به فرزندان خود بیاموزد و در برابر مشکلات زندگی ناامید نباشد چرا که مادر بهترین الگو عملی برای فرزندان خود خواهد بود. (روحی، ۱۳۹۲، ص ۷۰)

نتیجه گیری

این تحقیق با هدف نقش امید در بنیان خانواده از منظر اسلام صورت گرفته است. تا خانواده با شناخت مولفه های و کارکردهای اجتماعی آن بتوانند آنها را در زندگی خود بکار ببرند تا موجب استحکام خانواده شود.

اگر اعضای خانواده امید به زندگی داشته باشند خانواده مستحکمی خواهند داشت، زیرا امید رابطه بین افراد درون خانواده را محکم می کند و در نتیجه زن و مرد باهم صمیمی ترند.

امید به این دلیل که از درون، انسان را به همراهی و چشم پوشی از مشکلات و کمبود ها فرا می خواند و ضمانت اجرایی درونی اعتقادی نیز دارد در کنار همدلی و صمیمیت و ابراز محبت می تواند گزینه مناسبی در میان افراد خانواده و موجب استحکام این نهاد مقدس شود.

باید توجه داشت که با کار و تلاش سازنده، و نگرش امیدوارانه است که زندگی انسان شکوفا می شود و در سایه کار و تلاش است که سعادت دنیا و آخرت فرد و جامعه تامین می گردد. انسانهای با ایمان و امیدوار، در برابر شداید و حوادث سخت زندگی، صبر را پیشه ساخته اند و در همه حالات از کارهای شایسته فرو گزار نمی کنند. از حالات افراط و تفریط بیروند. و هرگز خدا را در زندگی فراموش نمی کنند و هنگام داشتن نعمتهای فراوان مغرور نمی شوند و همیشه امیدوار به رحمت الهی در زندگی هستند که این خود باعث استحکام بنیان خانواده خواهد شد. زمانی که مادر در زندگی امید داشته باشد روحیه و سرزندگی و شادمانی را در فرزندان خود افزایش خواهد داد.

فهرست منابع

*قرآن

* نهج البلاغه

۱- آمدی، عبدالواحد غروالکلم و درالکلم، سید هاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات نشر فرهنگ

اسلامی، ۱۳۸۰

۲- امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۷

۳- ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت، انتشارات دار حیات، ۱۴۱۴

۴- باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۶

۵- بهشتی، سعید، تأملات فلسفی در تعلیم و تربیت، تهران، انتشارات نشر بین المللی، ۱۳۸۹

۶- پاینده ابوالقاسم، خانواده در اسلام، قم، انتشارات دفتر آیت الله تبریزی، بی تا

۷- ثابت، حافظ، تربیت جنسی در اسلام، قم، انتشارات موسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۵

۸- جوادی آملی عبدالله، زن در آیینه جمال و جلال، تهران، انتشارات رجا، ۱۳۶۹

۹- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۲

۱۰- دلشاد تهرانی، مصطفی، تغییر رفتار و رفتار درمانی نظریه و روش ها، تهران، انتشارات دانا، ۱۳۸۵

۱۱- دیلمی، حسن، ارشاد القلوب الی الصواب، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۴۱۲

۱۲- راغب اصفهانی، حسین ابن محمد، مفردات الفاظ القرآن، چاپ سوم، تهران، انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۴

۱۳- روحی زهرا، تحکیم خانواده و راهکارهای تقویت آن، تهران، انتشارات نور، ۱۳۹۳

۱۴- ساروخانی، باقر، جامعه شناسی خانواده، تهران، انتشارات سروش، ۱۳۷۹

۱۵- سالاری فر، محمدرضا، خانواده در نگرش اسلام و روانشناسی، قم، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه انتشارات سمت، ۱۳۸۵

۱۶- سید رضی، محمد بن حسین، نهج الباغه، ترجمه حسین انصاریان، تهران، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۷۸

۱۷- غزالی، محمد، کمیایی سعادت، تهران، انتشارات گنجینه، ۱۳۸۱

۱۸- فیض کاشانی، محسن، راه نجات، ترجمه رضا رجب زاده، بی جا، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۶۵

۱۹- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، انتشارات الوفاء، ۱۴۰۴

۲۰- مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم، انتشارات بوستا، ۱۳۷۷

۲۱- مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، قم، انتشارات پارسایان، ۱۳۷۷

۲۲- مطهری، مرتضی، آشنایی با قرآن، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۷۹

۲۳- نجاتی، محمدعثمان، قرآن و روانشناسی، ترجمه عباس غرب، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹

۲۴- هدفیلد، ر.آ، روانشناسی و اخلاق، ترجمه علی پریور، تهران، انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۵۶

۲۵- وزیري، مجید، نگاهی به وظایف تربیتی پدر در برابر کودک از دیدگاه اسلام، تهران، انتشارات ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۱۳۸۱